

Куч-адолатда

Аدل ила олам юзин обод қил

2021 йил
7 май,
жума
№ 18-19 (844)

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси

http://www.sud.uz

1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

ПРЕЗИДЕНТ: ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАТИШ БЎЙИЧА КЕЛАЖАК УЧУН МУСТАҲКАМ ПОЙДЕВОР БЎЛАДИГАН ЯНГИ ТИЗИМНИ ЙЎЛГА ҚЎЙИШ ВАҚТИ-СОАТИ КЕЛДИ

Президент Шавкат Мирзиёев расиблигида 6 май куни чет тилларни ўқитиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари юзасидан видео-селектор йиғилиши ўтказилди.

Мамлакатимизда ҳар йили илм-фаннинг бир нечта йўналиши танлаб олиниб, алоҳида эътибор билан ривожлантирилмоқда. Бу йил физика ва чет тиллари ана шундай устувор соҳалар этиб белгиланган.

Ўзбекистоннинг очиклик сиёсати, дунё бозорига фаол кириб бораётгани, барча соҳаларда халқаро ҳамкорлик кенгайтириши хорижий тилларни билишга эҳтиёжни оширмоқда.

Бугунги кунда юртимиздаги 25 та олий таълим муассасасида ўқитиш чет тилида олиб борилаётган. 2016 йилда улар атиги 7 та эди. Халқаро тил сертификатига эришган талабаларнинг сони охириги 3 йилда 10 баравар ошган.

Жорий йилда "Эл-юрт умиди" жамғармаси орқали 350 нафар талабанинг нуфузли хорижий университетларда ўқиши учун стипендиялар ажратилди. Бу ўтган йилларга нисбатан 5 баравар кўпдир.

Лекин жойлардаги аҳоли мақсад қилинган катта режаларга мос эмас. Хусусан, таълим тизимида 2 мингдан ортиқ чет тили ўқитувчиси лавозими вакант бўлиб қолмоқда. 1 минг 400 та мактабда чет тилини ўқитиш сифати мутлақо қониқарсиз. Бу тизимдаги ўқитувчиларнинг атиги 4 фоизи миллион ва халқаро тил сертификатига эга.

Хонобод ва Кувасой шаҳарлари, Зафаробод, Миришкор, Тўртқўл, Шеробод ва Узун туманларда бундай сертификатли бирорта ўқитувчи йўқ. Мактаблардаги чет тили ўқитувчиларнинг 49 фоизи тастдан ўта олмаган.

Йиғилишда тизимдаги муаммолар атрофида таҳлил қилиниб, устувор вазибалар белгиланди.

Мамлакатимизда хорижий тилларни ўргатиш бўйича келажак учун мустаҳкам пойдевор бўладиган янги тизимни йўлга қўйиш вақти-соати келди. Биз рақобатдош давлат куришни ўз олдимишга мақсад қилиб кўйган эканмиз, бундан буён мактаб, лицей, коллеж ва олий ўқув юрти битирувчилари камида 2 та чет тилини мукамал билишлари шарт. Бу қатъий талаб ҳар бир таълим муассасаси раҳбари фаолиятининг асосий мезонида айланиши лозим, — деди Шавкат Мирзиёев.

Шу мақсадда Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Хорижий тилларни ўргатиш агентлиги ташкил этилиши маълум қилинди.

Бу Агентлик дунёда самарали натижа берган ўқитиш методикалари, дастур ва дарсликларини таълим тизимида жорий этиб, хорижий тилларни мукамал ўзлаштиришга қўмаклашадди. Таълим муассасалари, тармоқлар ва ҳудудларнинг эҳтиёжидан келиб чиқиб, камида 10 та чет тилини ўргатишни ташкиллаштиради.

Шунингдек, вазирлик, идора ва бошқа иш берувчилар билан бирга, хизматчиларнинг касбий фаолиятини хорижий тилларда тўлиқ амалга ошириши имкониятини берадиган методикаларни ишлаб чиқиб, шароитга мослаган ҳолда, амалиётга жорий этади.

Давлат тилидан хорижий тилларга ва хорижий тиллардан давлат тилига профессионал таржима қилиш методикаларини яратиш ҳам унинг асосий вазибаларидан бири бўлади.

Агентлик хорижий тилларни билиш рейтингини ҳам юритади. Чет тили ўқитувчилари учун малака талаблари ва баҳолаш мезонларини ишлаб чиқади ҳамда малака тоифаларини беради.

Бир сўз билан айтганда, Агентлик "боғча — мактаб — олий таълим — корхона" занжири орқали, аҳолининг барча қатламга мос бўлган методика, тавсия ва дарсликларни ишлаб чиқади ҳамда жорий этади.

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари ва Тошкент давлат шарқшунослик университети, Самарқанд чет тиллари институти билан бир қаторда, ҳар бир вилоятда биттадан университет чет тиллари бўйича таълим муассасаси сифатида белгиланади.

Давлатимиз раҳбари ўқитувчиларга муносиб шароит яратиш, малакасига қараб уларни рағбатлантириш зарурлигини таъкидлади.

Халқаро сертификатнинг дастлабки ва ўрта даражасини олган ўқитувчиларнинг ойлик маошига 40 фоиз, юқори натижа кўрсатганларга 50 фоиз устама берилиши белгиланди.

Бундан ташқари, юқори балл олган ўқитувчиларга халқаро сертификат олиш учун тест топшириш харажатлари қоплаб берилади. Келгуси йилдан бошлаб, ишга қабул қилинаётган чет тили ўқитувчиларига миллий ва халқаро

сертификатга эга бўлиш талаби киритилади.

Кейинги уч йил давомида мактаблардаги 53 минг нафар чет тили ўқитувчиларининг барчаси халқаро сертификат олиши зарурлиги таъкидланди. Яратилаётган имкониятлардан фойдаланиб, мактаблардаги вакант ўринларни малакали мутахассислар билан тўлдирish вазифаси қўйилди.

Чет тилларни чуқур ўргатиш мақсадида туман ва шаҳарларда 207 та мактаб танлаб олинди. Ушбу мактабларда хорижий методикалардан эркин фойдаланиш ҳамда фаиларни чет тилида ўқитиш йўлга қўйилди.

Вилоят ҳокимликларига мактабларда чет тилини ўқитиш сифатини ошириш учун маҳаллий бюджетдан ҳар бир туман ва шаҳарга 1 миллион сўмдан маблағ ажратилиши кўрсатма берилди.

Ихтисослашган мактаблар ва олий ўқув юртига тил эгаси бўлган хорижлик ўқитувчиларни жалб қилиш, ҳар бир туманда танлов ўтказиб, чет тили ўқитувчиларини хорижда малака оширишини йўлга қўйиш муҳимлиги айтилди.

Давлатимиз раҳбари чет тиллари бўйича энг яхши мактабларни аниқлаш учун Президент совринини таъсис этиш тақлифини билдирди.

Бунда туман, шаҳар, вилоят ва республика даражасида танлов ўтказилади. Туман ва шаҳар босқичида 1-ўринни олган мактаблар 100 миллион сўмдан, вилоят босқичи гоилибар 250 миллион сўмдан, мамлакатимиз микросидаги энг яхши мактаб эса 500 миллион сўм миқдориди мукофотланади. Иккинчи ва учинчи ўрин сохиблари ҳам мос равишда рағбатлантирилади. Ушбу мактабларнинг директор ва ўқитувчилари давлат мукофотларига тавсия этилади.

Ўқитиш сифати халқаро андозаларга мос дарслик ва методик қўлланмаларга ҳам боғлиқ. Шу боис, инглиз тили бўйича Кэмбриж университети нашриёти дарсликларини 200 та мактабда апробациядан ўтказиб, кейинги йилдан барча мактабларда татбиқ этиш вазифаси қўйилди. Бундай ишлар рус, немис, корейс, хитой ва француз тиллари бўйича ҳам ташкил этилади.

Соҳадаги ўзгаришлардан хабардор

бўлиб боришлари, янги адабиёт ва қўлланмалар сотиб олишлари учун ҳар бир чет тили ўқитувчисига бюджетдан 1 миллион сўмдан маблағ ажратилиши белгиланди.

Мактабгача таълим вазирлигига ЮНИСЕФ билан ҳамкорликда 7 ёшгача бўлган болаларга чет тилларни ўқитиш бўйича услубий қўлланма ишлаб чиқиб, жорий этиш вазифаси қўйилди.

Йиғилишда олий таълим тизимида мутахассислар тайёрлаш масаласига ҳам алоҳида эътибор қаратилди.

Бугунги кунда олийгоҳлардаги 78 фойз профессор-ўқитувчиларнинг чет тилини билиш даражаси қониқарсиз аҳолида экани кўрсатиб ўтилди.

Янги ўқув йилидан бошлаб, чет тиллари бўйича қабул квоталари сони 2 баравар кўпайтирилиб, 16 мингтага етказилиши, давлат гранти эса 3 бараварга оширилиши таъкидланди.

Шу билан бирга, келгуси йилдан бошлаб, магистратура ва докторантурага кирувчилар учун чет тили бўйича халқаро сертификатга эга бўлиш талаби киритилади. Олий ўқув юртида мутахассислик фаиларини хорижий тилларда ўқитиш босқичма-босқич жорий этилади. Табиий ва техник фаилар бўйича хорижий дарслик ва қўлланмалардан эркин фойдаланиш йўлга қўйилди.

Чет тилини ўқитишнинг илмий-педагогик салоҳиятини ошириш мақсадида "Эл-юрт умиди" жамғармаси орқали хорижий докторантурада таълим олиш учун йилига 20 та ўрин ажратилади.

Британия кенгаши, Гёте институти, Франция альянси, KOICA, JICA, Конфуций институти каби хорижий ташкилотлар билан ҳамкорликни янада кучайтириш, нодавлат ўқув марказларини кенгайтириш муҳимлиги қайд этилди.

Ҳар бир вазирлик, идора, давлат компаниялари ва йирик хусусий корхоналарда тил ўрганишни қўллаб-қувватлаш, ҳафтанинг бир кунини белгилаб, хорижий тилларни ўрганиш учун шароит яратиш зарурлиги таъкидланди. Тил ўргатуви видеодарслар, фильм ва курсатувлар яратиш, электрон дастурлар ишлаб чиқиш бўйича ҳам топшириқлар берилди.

Видеоселектор йиғилишида мутасадди раҳбарлар ва ўқитувчилар ўз фикр-мулоҳазаларини билдирди.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг ҚАРОРИ

2021 йил 20 апрел № 15 Тошкент шаҳри

Судлар томонидан маъмурий ишларни апелляция тартибида кўриш амалиёти тўғрисида

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилганлиги муносабати билан, суд амалиётида масалалар келиб чиқаётганлиги ҳамда қонун нормаларини бир хилда ва тўғри қўлланилишини таъминлаш мақсадида, "Судлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 17-моддасига асослаиб, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми

ҚАРОР ҚИЛАДИ:

- Судларнинг эътибори сининг Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодексига (бундан буён матнда МСИОТК деб юритилади) 200-моддасига мувофиқ, апелляция инстанцияси судида иш юритиш: ариза, жавобгар, учинчи шахс, уларнинг вакиллари шикоятга;
- Ўзбекистон Республикаси (Давоми 3-бетда) ▶

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг ҚАРОРИ

2021 йил 20 апрел № 16 Тошкент шаҳри

Судлар томонидан иқтисодий ишларни апелляция тартибида кўриш амалиёти тўғрисида

Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодексига (бундан буён матнда ИПК деб юритилади) ўзгартириш ва қўшимчалар киритилганлиги, суд амалиётида масалалар келиб чиқаётганлиги муносабати билан ҳамда қонун нормаларини бир хилда ва тўғри қўлланилишини таъминлаш мақсадида, "Судлар тўғрисида"ги Қонунининг 17-моддасига асослаиб, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми

ҚАРОР ҚИЛАДИ:

- Судларнинг эътибори шунга қаратилсинки, иқтисодий судларнинг ҳал қилув қарорлари ва ажримларини апелляция тартибида қайта кўриш суд процесси иштирокчиларининг қонуний кучга кирмаган суд ҳужжатининг қонунийлиги ва асослигини текшириш ҳуқуқини таъминловчи муҳим ҳуқуқий институт ҳисобланади.

(Давоми 4-бетда) ▶

Кейинги йилларда мамлакатимизда амалга оширилаётган ишларнинг ҳуқуқий жиҳатдан таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу, ўз навбатида, қонунларни қабул қилиш тизимини тубдан такомиллаштириш, норма ижодкорлигининг самарадорлигини ошириш ва халқчил бўлишини таъминлашни тақозо этади.

Қонун ижодкорлиги

Муҳим ҳуқуқий қафолат

Шу маънода, куни кеча давлатимиз раҳбари томонидан қабул қилинишига қандай зарурият бўлгани, унинг эски таҳриридаги қонундан қандай фарқли жиҳатлари борлиги барчани қизиқтиради.

(Давоми 2-бетда) ▶

Оқлов

Адолат тантанаси

кўнгилдаги ғуборларни ювиб юборди

"Ҳақиқат эгилади, букилади, лекин синмайди", дейди доно халқимиз. Бу ҳикмат замирида теран маъно-мазмун мужассам. Унинг нақадар тўғри айтилганини Навоий вилоти прокуратурасининг иқтисодий жиноятчилик ва коррупцияга қарши курашиш бўлими алоҳида муҳим ишлар бўйича катта терговчи лавозимида ишлаган Лутфилла Карабеков (айни пайтда марҳум)нинг қисмати ҳам яққол тасдиқлади.

(Давоми 5-бетда) ▶

Шу йил 28 апрелдан эътиборан "Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди тўғрисида"ги Конституциявий қонун кучга кирди.

Моҳият

Конституциявий суднинг инсон ҳуқуқларини таъминлашдаги роли ва аҳамияти

Мирзо-Улуғбек АБДУСАЛОМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди Раиси,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган юрист

Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳамда Конституция ва қонун устуворлигини таъминлаш энг асосий вазибаларидан бири бўлган Конституция-

вий суд фаолиятига оид қонун янгидан қабул қилинди.

Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазибаларга мувофиқ суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ этиш, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини кафолатлаш ва ишончли ҳимоя қилиш, ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Мамлакатимиз Конституциясининг 44-моддасига мувофиқ, ҳар бир шахсга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний ҳатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади.

Инсон ҳуқуқларининг мазкур конституциявий қафолати Конституция ва қонун устуворлиги принципини ҳаётга изчил тадбиқ этиш билан боғлиқ.

(Давоми 5-бетда) ▶

9 май — Хотира ва қадрлаш куни

Ўзбекистон хотин-қизлари: жанрлардаги жасорат ва фронт ортидаги матонат

Иккинчи жаҳон урушининг дастлабки кунлариданоқ Ўзбекистонда ҳам фронтга жўнатишни сўраб ҳарбий комиссарликларга келиб турган аризалар оқими юртдошларимизнинг миллий ватанпарварлик руҳи юксаклигининг яққол намунаси бўлди. Илк ойлар ичига 32 минг нафардан зиёд кўнгилилар орасида турли касб ва ҳар хил миллатга мансуб кишилар, эркаклар, ёшлар ва кексалар қатори қўллаб хотин-қизлар ҳам бор эди.

Ўзбекистондан ўша йиллари 4 минг 555 нафар хотин-қиз фронтга сафарбар этилган. Улар орасида, жумладан, Зебо Ганиева, Елена Стемковская, Раҳима Алимова, Ольга Санфиорова, Шарофат Эшонтураева каби моҳир мерганларнинг ҳар бири юзлаб фашистларни ертлашган. Ҳарбий жарроҳ Муқаддам Ашрапова қанчадан-қанча ярадор жангчиларнинг ҳаётини сақлаб қолган. Ҳужумкор авиация полки қузатувчиси Сайёра Шукурова, машҳур алоқачилар Роза Иброҳимова

ва Собира Маждидова, опа-сингил Мунира ва Розия Ғиёсова ҳам ғалаба учун курашганлар. Уруш бошланганда Москвада Давлат театр санъати институтида тахсил олаётган Зебо Ганиева тиббий ҳамшира сифатида оловли жанг майдонига кириб борган. У кейинчалик жанговар фаолиятини миномётчи, пулемётчи сифатида давом эттирган.

Лейтенант Зебо Ганиева курашдош дугонаси билан бирга 130-ўқчи дивизияда снайперлик ҳаракатининг ташкил

этилишида ташаббус кўрсатган. У 1942 йил 23 майда Катта Врагово қишлоғини озод этишда оёғидан оғир ярадор бўлган. Бунга қадар эса Зебо Ганиева 129 нафар фашистни йўқ қилган. Бу қаҳрамонликлари учун навқирон алоқачи, снайпер ва разведкачи қиз "Қизил байроқ", "Қизил юлдуз", Биринчи даражали "Ватан уруши" орденлари ва "Москва муҳофаази учун" медали билан тақдирланган.

(Давоми 2-бетда) ▶

Қонун ижодкорлиги

Муҳим ҳуқуқий қафолат

◀ (Бошланиши 1-бетда)

Дарҳақиқат, ушбу қонунда қандай янгиликлар кўзда тутилган, норма ижодкорлиги жараёнида қандай ўзгаришлар бўлади, бундан кўзланган мақсад нима?

Мамлакатимизда сўнгги йилларда барча жабҳаларда амалга оширилган кенг кўламли ислохотлар:

— норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш жараёни сифатини ошириш;

— уларнинг таъсирини лозим даражада баҳолашдан қабул қилишга йўл қўймаслик;

— коррупция кўринишлари ва давлат томонидан ортиқча тартибга солиш ҳолатларига олиб келувчи идоравий ҳужжатлар қабул қилиш амалиёти тизимли равишда баҳолаш бўлади.

Энг муҳими, қабул қилинаётган қонунларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш усули бўлиб жорий этиш, шунингдек, қонунчилик базасини тизимлаштириш, уларнинг ижроси мониторингини таъминлаштириш, норма ижодкорлиги жараёнига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш масалаларини ҳал қилиш муҳим масалага айланган.

Қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжат ижтимоий муносабатларни тартибга солиш жараёнида жамиятдаги реал воқеликдан орқанда қолиб кетмаслиги, шу билан бирга, олдинга ҳам ўтиб кетмаслиги лозим. Ортада қолинса, муносабатлар етарли даражада тартибга солинамасдан, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари бузилади, олдинлаб кетилса, ҳуқуқни қўлловчилар томонидан қонунчилик нормаларининг нотўғри талқин қилинишига ёки умуман ишлатилмаслигига сабаб бўлади.

Бундан ташқари қабул қилинаётган қонунлар ҳақиқат бўлиши, уларнинг яратилишидан тортиб, қабул қилинишига қадар кенг жамоатчилик фикр-мулоҳазаларига таяниши лозим. Шу каби муносабатларга ҳуқуқий ечим топиш мақсадида мазкур қонунда бир қатор янги тартиблар ўрнатилди. Уларни амалга ошириш механизми яратиб берилди. Кўплаб меъёрий ҳужжатлар билан тартибга солиб келинган тартиб-таомиллар тизимлашган ҳолда қонунда ўз аксини топди.

Хусусан, янги қонунда жамоатчилик фикрини ўрганишга алоҳида эътибор берилди. Эндиликда норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқувчи томонидан Ўзбекистон Республикасининг Ягона интерактив давлат хизматлари порталида кенг жамоатчилик муҳокамасидан ўтказишнинг ҳуқуқий механизми очиб берилди ва ҳужжат лойиҳаси Ягона порталда ўн беш календарь кундан кам бўлмаган муддатда муҳокамалардан ўтказилиши белгиланди.

Яна бир муҳим янгилик: норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилинган тақдирда қўрилган ва эришилмайдиган натижалар таҳлил қилинадиган тартибга солиш таъсирини баҳолаш институти жорий этилмокда.

Яъни бунда норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси қабул қилинган тақдирда тахмин қилинаётган ҳаражатларнинг қўрилмайдиган натижаларга мутаносиблиги ўрганилади. Лойиҳанинг жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатлари, тадбиркорлик фаолиятига, атроф-муҳит ҳолатига таъсири баҳоланади. Янги воситалар ва маъмурий тартиб-таомиллар жорий этилишининг эҳтимолдаги оқибатлари прогноз қилинади.

Бу тартиблар норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишга жамоатчиликни кенг жалб қилган ҳолда, чуқур ўйланган ҳамда ҳисобикитоб қилинган қарорлар қабул қилиш имконини беради.

Бундан ташқари қонун ҳужжатларини қабул қилиш асослари ва тартиби, меъёрий ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирини баҳолаш институти жорий этилмокда.

Эндиликда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш тартиб-таомилнинг мураккаблаштирилиши ва тадбиркорлик фаолияти субъектлари зиммасига янги мажбуриятлар юклатилишини назарда тутадиган, шунингдек, уларнинг жавобгарлигига оид янги чораларни белгилайдиган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар расмий эълон қилинган кундан эътиборан камида уч ойдан кейин кучга кирилади.

Хулоса қилиб айтганда, "Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида"ги қонуннинг қабул қилиниши қонун ижодкорлиги соҳасида туб бурилишлар ясашга хизмат қилади.

Шерзод Тўхташев,
Олий Махлис Қонунчилик палатаси депутати

ди. Унга кўра, қонун билан тартибга солинадиган масалалар бўйича меъёрий ҳужжатларни қабул қилишга йўл қўйилмайди.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан тасдиқлиниши мумкин бўлган низоми, регламентлар, қоидалар, йўриқнома, концепциялар, доктриналар, дастурларнинг тушунчалари ҳамда уларнинг қандай муносабатларни тартибга солишда қўлланилиши аниқ баён қилинди.

Қонун ижодкорлиги жараёнида ўзбек тили имкониятларидан фойдаланиш борасида муайян камчилик ва хатоликларга йўл қўйилиб, айрим ҳолатларда қонунларнинг тили тушуниш қийинлиги тўғрисида жамоатчиликнинг ҳақли эътирозлари билдирилган пайтлар ҳам бўлган.

Мазкур қонун билан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари давлат тилида тайёрланиши, киритилиши ва қабул қилиниши кафолатланди. Эндиликда, норматив-ҳуқуқий ҳужжат зарурият бўлган ҳоллардагина бошқа тилларга таржимаси билан қабул қилиниши мумкин.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ҳуқуқий ва коррупция қарши экспертизадан ўтказилиши шартлиги белгиланди. Шу билан бирга, лойиҳа ишлаб чиқувчининг ёки норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органнинг қарорига кўра, иқтисодий, молиявий, илмий, лингвистик, экологик, коррупцияга қарши, гендер-ҳуқуқий экспертизадан, шунингдек, бошқа турдаги экспертизалардан ўтказилиши мумкин бўлмокда.

Адлия вазирлиги ва унинг ҳудудий органлари томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳасини ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш тартиби ва мундариғи аниқлаштирилди.

Хусусан, вазирлик норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг ҳуқуқий экспертизасини, шу жумладан, коррупция кўринишларини, бошқа ҳуқуқбузарликларни содир этиш учун шарт-шароитларни юзага келтирадиган, жисмоний ва юридик шахслар учун ортиқча маъмурий ҳамда бошқа чекловларни жорий этадиган қоидалар ва нормалар бориқчилигини аниқлаши белгиланди.

Яна бир муҳим янгилик шуки, норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган давлат органи норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг самарадорлигини ўрганиш мақсадида унинг вақт ёки соҳа, муайян ҳудуд ва (ёки) шахслар доираси бўйича амал қилишини чеклаб, ҳуқуқий эксперимент тартибидан қабул қилиш ҳуқуқига эгаллиги қонунда мустаҳкамланди.

Ҳуқуқий эксперимент тугатилган кейин ижобий ва салбий оқибатлар, бундай ҳужжатнинг қўлланилишига таъсир ўтказган ижтимоий ҳамда бошқа омиллар, ҳуқуқий эксперимент ўтказилиши муносабати билан қилинган ҳаражатлар ва олинган даромадлар таҳлил қилинади. Шу маънода, қонунчилик ҳужжатларини ҳуқуқий эксперимент натижаларини инобатга олган ҳолда тақомиллаштириш ёки норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ўз кучини йўқотган деб топишнинг тартиби аниқ белгиланган берилди.

Эндиликда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш тартиб-таомилнинг мураккаблаштирилиши ва тадбиркорлик фаолияти субъектлари зиммасига янги мажбуриятлар юклатилишини назарда тутадиган, шунингдек, уларнинг жавобгарлигига оид янги чораларни белгилайдиган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар расмий эълон қилинган кундан эътиборан камида уч ойдан кейин кучга кирилади.

Хулоса қилиб айтганда, "Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида"ги қонуннинг қабул қилиниши қонун ижодкорлиги соҳасида туб бурилишлар ясашга хизмат қилади.

Шерзод Тўхташев,
Олий Махлис Қонунчилик палатаси депутати

◀ (Бошланиши 1-бетда)

Афсуски, Зебо Ғаниева ер тишлатган фашистлар сони анча вақтгача расмий ҳужжатларда 129 нафар эмас, негидир камайтариб (20 нафар) кўрсатиб келинган. У урушдаги қахрамонликлари учун орден ва медаллар билан тақдирланган бўлса-да, онаси шўролар қатағонига учраган ўзбек аёли бўлгани учун "Совет Иттифоқи Қахрамони" унвони билан мукофотлашга лойиқ топилмаган.

2020 йилга келиб Президентимиз Шавкат Мирзиёев ташаббуси билан Зебо Ғаниева қахрамонлигига нисбатан бундай адолатсизликка барҳам берилди. Эндиликда Ғалаба боғидаги "Мангу жасорат" монументида ўзбек генерали Собир Раҳимов ёнида саф тортган 14 нафар ўзбек қахрамони орасида ўзимизнинг Зебо Ғаниева ҳам бор.

Дарвоқе, концерт-фронт сайёр бригадаси, кейинчалик ветеран аёллар ансамбли нима учун ва қай тариха Зебо Ғаниева номи билан аталгани ҳақида ҳам алоҳида тўхталиш лозим. Гап шундаки, Ўзбекистон халқ артисти Гаваҳ Раҳимова раҳбарлигидаги ушбу ансамбль аъзолари 1942 йили Москвада бўлиб турганида, шу ердаги госпиталда даволанаётган ва 17-мартаба жароҳатли операциясини бошидан кечирган машҳур мерган қиз Зебо Ғаниева билан учрашган.

Уша учрашувдан сўнг Зебо Ғаниевага бағишланган янги кўшиқ дунё юзини кўрган. Шу учрашув туфайли концерт-фронт сайёр бригадасини Зебо Ғаниева номи билан аташ гоёси туғилган ва бу эзгу ташаббус рўёбга чиққан.

Зебо Ғаниева уруш даврида, яъни 1945 йили тасвирга олинган "Тоҳир ва Зухра" фильмида Хоразм шохининг қизи Мохим ролини ижро этган. У урушдан кейинги даврда ҳам ўз номидаги ансамбль қизлари билан бирга кўплаб ҳарбий-ватанпарварлик тadbирлари, ижодий учрашувлар ва концертларда иштирок этган.

Уруш йилларида Ўзбекистон маданияти ва санъати намоёндалари жангчилар ҳузурида 1 миллион 350 мингта спектакль ва концерт дастурлари намойиш этиб, деярли барча жанговар қисмларда ижодий учрашувлар ташкил қилган. Эътиборли жиҳати: ўша даврда Ўзбекистонда фронт учун қарийб 20 та концерт бригадаси тузиладиган бўлиб, жангчиларнинг энг қайноқ жойларида фаолият юритган ушбу ижодий жамоаларнинг таркиби асосан аёллардан иборат бўлган.

Бу ўринда халқ артистлари Халима Носирова ва Тамарахоним бошчилигидаги концерт бригадалари ҳамда машҳур санъаткор Гаваҳ Раҳимова раҳбарлигидаги жанговар аёллар ансамблининг фаолиятини алоҳида таъкидлаш лозим. Тарихий манбаларда, жумладан, Мукаррама Турғунбоева, Зайнаб Полташева, Турсуноя Маҳмудова, Сония Ягудаева, Тамара Назарова, Муаззам Омонова, Сора Самандарова, В.Метелецкая, Клара Юнг каби кўплаб танилиқ санъаткорларининг номлари муҳрланган.

Бугун Иккинчи жаҳон уруши йиллари фашизм устидан қозонилган ғалабани муносиб ҳисса қўшган ушбу иктидорли ва матонатли санъаткор опариимизнинг аксарияти орамизда йўқ. Аммо Президентини

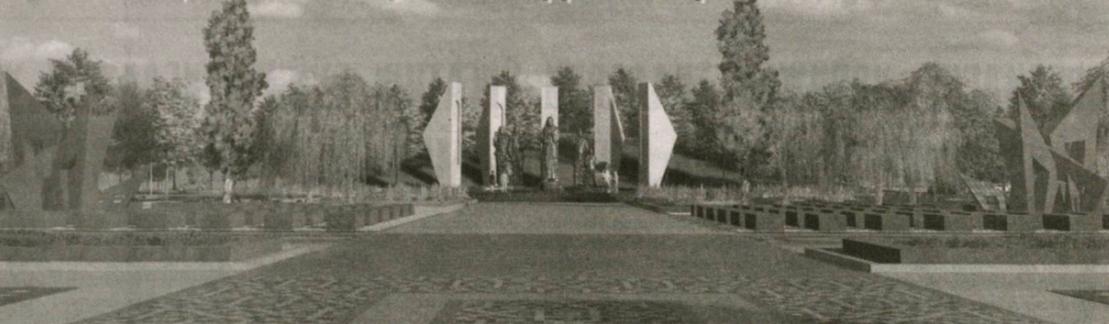
миз ташаббуси билан бунёд этилган Ғалаба боғи, бу ердаги "Мангу жасорат" монументи ва "Шон-шараф" музейини зиёрат қилиш асосида эндиликда уларнинг муборак номларини ва мангу жасоратини эслаш имконига эгамиз.

Жанг майдонларида жасорат кўрсатган ўзбекистонлик хотин-қизлар ҳақида сўз борганда, Совет Иттифоқи Қахрамони Елена Стемпковская ва Ольга Санфирова тўғрисида алоҳида тўхталиш лозим. Чунки

9 май — Хотира ва қадрлаш кўни

Ўзбекистон хотин-қизлари:

жанглардаги жасорат ва фронт ортидаги матонат

ки улар Ўзбекистондан фронтга сафарбар этилган хотин-қизлар орасидан шу юксак унвонга муносиб кўрилган.

Елена Стемпковская урушга қадар Сирдарё вилоятидаги Боёвут кишлоғида яшаган. Уруш бошланганида Тошкент педагогика институтини таҳсил олаётган Лена 1941 йил 21 июнда тарих фанидан имтиҳонни "аъло" баҳога топшириб, эртаси кун фронтга отланган.

1942 йил июнида Жанубий-Ғарбий фронт 21-армияси 76-ўқчи дивизияси 216-ўқчи пол-

даврида Флоренс Найтингейл медалига сазовор бўлган 40 нафардан ортиқ собиқ совет ҳамшираларидан бири. Ушбу медал ҳамширалар учун махсус таъсис этилган нуфузли халқаро мукофот ҳисобланади.

Уруш бошланганида Рихсихон педагогика институтини таҳсил олаётган Рихсихон Охунбоев номидаги Республика тиббиёт билим юртининг фельдшерлик факультетида таълим олаётган эди.

У ўз ихтиёри билан фронтга кетиш истагини билдирган,

хизматлари учун" медали билан ҳам тақдирланган.

230-ўқчи дивизияси, 988-ўқчи полк, 3-ўқчи батальон, 8-ўқчи рота санитар Раҳима Алимованинг жасорати ҳам ҳар қанча эътирофга лойиқдир. Миус дарёсини кечиб ўтишда душманга қарши курашаётган пулемётчи ҳалок бўлган. Шунда уруш майдонларидан ярадорларни хавфсиз жойга олиб ўтаётган Раҳима Алимова унинг ўрнини эгаллаб, жангин давом эттирган. У кўплаб жангчиларни қутқаришга муваффақ бўл-

Мисол учун 1941 йил июль ойидаги маълумотга қараганда, биргина "Ташсельмаш" заводидан 220 нафар хотин-қиз фронтга кетган ота, ака ва турмуш ўртоқларининг ўрнини эгаллаган.

Бошқа бир муҳим далил: уруш йилларида 1,5 миллион нафар киши, шу жумладан, 250 минг нафардан ортиқ бола фронт яқинлашиб қолган ҳудудлардан Ўзбекистонга кўчирилган. Халқимиз ана шу қаровсиз қолган болаларга ўз хонадонидан бошпана бериб, сўнгги бурда нонини улар билан баҳам қўриб, етим болаларга ўз фарзандлари қаторида меҳр-оқибат кўрсатиб, том маънода инсонийлик фазилатларини намоён этган.

"Ғалаба боғи" ёдгорлик мажмуаси ҳудудида бунёд этилган "Меҳр-шафқат қўли" ёдгорлиги ўзбек халқига хос бўлган бағрикенглик ва инсонпарварликнинг рамзий ифодасидир. Бу эзгу хислатлар икки қафт оралиғидаги "200 000" рақами ва очик қўл ичидида уч нафар жажжи болакай тимсолида ўз аксини топган.

Оғир уруш йилларида эвакуация қилинган болаларга оналарга-ғамхўрлик кўрсатиш бўйича қаҳриқча Ўзбекистоннинг минглаб аёллари "лаббай" деб жавоб берган. Улар кўпинча вокзалга келиб, болаларни ўз хонадонларига етаклаб кетганлар. Бухоро вилоятидан келган хабарда "Болаларни ўз тарбиясига олишни истаган фуқароларнинг аризаларини қаноатлантириш имконини тополмаяптиз. Агар бошқа вилоятларда эвакуация қилинган мактабгача ёшдаги болалар бўлса, уларни Бухорога юборинглар", дейилган бежиз эмасди. Шу тарихга кўплаб инсонлар учун ўшанда Ўзбекистон иккинчи Ватанга айланган.

Энг муҳими, халқини севган, унинг тарихи ва дардини раҳкур анлаган давлатимиз раҳбарининг гоёси ва ташаббуслари билан Ғалаба боғининг қўқ ўртасида "Матонат мадҳияси" деб аталган муаззам обиде она Ватан рамзи бўлиб қад ростлади. Мазкур ёдгорлик мажмуаси қандайдир бадиий образ эмас, унга ҳаётда бўлган воқеа асос қилиб олинган.

Иккинчи жаҳон урушида бир оиладан беш нафар фарзанд урушга кетиб, ҳеч бири қайтмаган оила дунёда учта бўлиб, иккитаси Беларусь ва АҚШда, яна бири тошкентлик Зулфия ая Зокирова оиласидир. Она Иккинчи жаҳон урушида беш ўғлидан ҳудо бўлган.

2019 йили Хотира ва қадрлаш кўнида давлатимиз раҳбари Зулфия Зокирова ва унинг фронтдан қайтмаган беш ўғли, садокатли келинлари хотира-ғана атак муҳташам ҳайкал ўрнатилиши ҳамда унга "Матонат мадҳияси" деб ном бериш таклифини билдирган эди. Бу ташаббусни жамоатчилигимиз қизгин қўллаб-қувватлади.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, "Матонат мадҳияси" монументи ўзбек аёлининг адоқсиз меҳр ва бардоши, садокати ва матонати рамзидир. Президентимиз айтганидек, бу — Ўзбекистондаги барча оналарга қўйилган ҳайкал.

Ушбу ёдгорлик бутун халқимиз учун қўтлуб эмиратоҳга, оила, муҳаббат, вафо ва садокат тимсолига айланиб қолади. Бу ерга келган ёшлар миллатимизнинг қонида бўлган фазилатларни англаб, уларни қадрлаб яшашга интилади.

Акмал САИДОВ,
академик

АЁЛ

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон Қахрамони, халқ шоири

Сиз-чи эй, садокат сатридан нолиб,
Надомат комида қолганлар, айтинг.
Узини минг битта бозордан олиб,
Минг битта бозорга солганлар, айтинг.

Шу чўлпон кўзларнинг буюк ҳурмати,
Шу ақиқ лабларнинг рост сўзи дея,
Сўйланг-чи, вафонинг надир қиммати,
Сиз ҳам кутганимиз бирор сония?!

Баъзида тирноқлар безаги учун
Сахардан шомгача қилурсиз тоқат.
Бироқ ёрингизни кутгани нечун
Топилмас тирноқча сабру қаноат.

Назоқат пайтимас, яқинроқ келинг,
Буюк зот қошида айлангиз салом.
Шу содиқ бевага саждалар қилинг,
Шу содиқ бевага айланг эҳтиром.

Ҳатто зеб-зийнатни юлқиб зиёда,
Ҳайкал ҳам кўйингиз бамисли хаёл.
Шундайлар бўлмаса агар дунёда,
Бу қадар муҳтарам бўлмасди аёл.

1965 йил

қи, ўқчи батальонининг алоқачиси Елена Стемпковская батальони Белгород вилояти, Шебекин тумани, Зимовенка қишлоғи яқинида душман куршувидан чиқаётганида полк штаби билан алоқани тазминлаб турган ва ўша жангда қахрамонларча ҳалок бўлган. Боёвут туманидаги Боёвут кишлоғи "Истиклол" маҳалласидаги Марказий кўрғон боғида кичик сержант Елена Стемпковскаянинг ҳайкали ўрнатилган.

Ўзбекистондан фронтга сафарбар этилган яна бир жасур аёл — Ольга Санфирова уруш-мида Хоразм вилоятида яшаган. 1941 йилнинг декабридан армия сафларига қаҳирланган. 1942 йилда Батай ҳарбий авиация учувчилар мактабини битирган ва ҳаракатдаги армияда хизматни бошлаган.

Ольга Санфирова 46-тунги

Кизил Ярим ой жамиятига қарашли ҳамширлар курсида ўқиган ва 1941 йил ноябрдан ҳаракатдаги армияга сафарбар этилган. Рихсихон Мўминова дастлаб 2-Белоруссия фронтининг 136-гвардия дивизияси санинструктори, 1942 йилнинг ёз ойларидан бошлаб Сталинград фронтини ҳамширлик қилган.

Рихсихон жанглардан бирида оғир яраланган. Соғайиб чиққан, 1943 йил ноябрь ойида 1-Украина фронтини қўшинлари таркибидан Киев, Житомир каби кўплаб шаҳарларни озод этишда қатнашган. Житомир шаҳри учун жангларда яраланган аскарни жанг майдонидан олиб чиқаётганида шундоққина ёнида портлаган снаряд парчаси Рихсихон Мўминованинг чап оёғини жароҳатлаган.

Жасур ўзбек қизи яна даволаш, сўнгра Беларуссия, Польша ва Европанинг бошқа кўплаб ҳудудларидан голибона ўтган. Бу пайтда Рихсихон танк дивизияси санитария-тиббий ёт батальонига ҳамшира этиб тайинланган. Аммо Берлин шаҳригача 35 километр масофадаги стратегик жиҳатдан муҳим ҳудуддаги қақшатқич жангларда у яна оғир яраланган ва ҳушидан кетган.

Рихсихон Мўминова аввал Москвадаги ҳарбий госпиталлардан бирида уч ой даволанган, сўнгра Тошкентдаги 340-ҳарбий госпиталга олиб келинган. Бу ерда 1946 йил март ойигача даволаниб, иккинчи гуруҳ ногирони бўлиб қолишига қарамай, яна бир йил пойтахтимизда ҳамшира, кейин Тошкент вилояти, Оққўрғон туманидаги Тез ёрдам станциясида фельдшер бўлиб ишлаган.

Жанг майдонларида кўрсатган жасорати ва мардлиги учун Рихсихон Мўминова I даражаси "Улуғ Ватан уруши", "Қизил байроқ", "Қизил юлдуз" орденлари, "Жанговар

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг

КАРОРИ

Судлар томонидан иқтисодий ишларни апелляция тартибида кўриш амалиёти тўғрисида

◀ (Бошланиши 1-бетда)

2. ИПК 259-моддасига мувофиқ, апелляция инстанцияси судида иш юритиш:

даъвогар, аризаачи, жавобгар, учинчи шахс, улар вакилларининг шикоят буйича;

арафлар ва учинчи шахслар ҳуқуқий ворисларининг шикоят буйича;

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакилнинг шикояти буйича, бундан тадбиркорлик субъектлари ўртасида юзага келадиган иқтисодий низола, шунингдек, тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлмаган низола мустасно;

ишда даъвогар сифатида қатнашган давлат органлари ва бошқа шахсларнинг шикояти буйича (ИПК 50-моддаси биринчи қисми); прокурорнинг протести буйича қўзғатилади.

Апелляция тартибида иш юритиш, шунингдек, ишда иштирок этишга жалб қилинмаган, суд ҳужжати ҳуқуқ ва мажбуриятларига таъсир килувчи ИПК 259-моддасига мувофиқ, суд ҳужжати устидан шикоят қилиш ҳуқуқига эга бўлган шахснинг шикояти буйича ҳам қўзғатилиши мумкин. Ушбу шахс суд ҳужжатида кўрсатилмаган ҳолларда ҳам, унинг устидан шикоят қилиш ҳуқуқидан фойдаланади.

Ишда иштирок этувчи шахснинг вакили, шу жумладан, адвокат, агар бундай ҳуқуқ ваколат берувчи томонидан берилган ишончномада махсус кўрсатилган бўлсагина, суд ҳужжати устидан апелляция тартибида шикоят қилишга ҳақиқ (ИПК 63-моддаси иккинчи қисми).

Суднинг ҳал қилув қарори устидан тўлиқ ёки қисман шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин.

Ишда иштирок этувчи шахсларнинг ҳуқуқий ворислари ҳам апелляция шикояти беришга ҳақиқ бўлиб, бундан шикоятга ҳуқуқий ворисликни тасдиқловчи далил илова қилиниши лозим.

Прокурор ўзининг иштирокида кўрилган иш, шунингдек, арафларнинг муносабати бўлган ҳолда апелляция протести келтиришга ҳақиқ.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакилнинг апелляция шикоятини қабул қилишда шуни инобатга олиш лозимки, тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлмаган низо деганда, фойда олиш мақсад қилинмаган фаолиятдан келиб чиққан низо (хусусан, юридик фактларни белгилаш тўғрисидаги, банкротлик тўғрисидаги ишлар, ҳақамлик муҳомадаси билан боғлиқ, чет эл судлари ва арбитражларининг ҳал қилув қарорларини тан олиш ва ижрога қаратиш тўғрисидаги низола) тушунилиши лозим.

3. Судларга тушунтирилсинки, ИПК 50-моддаси биринчи қисмига мувофиқ, давлат органлари ва бошқа шахслар (масалан, Савдо-саноат палатаси, фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгашлари ва ҳ.к.) даъво улар томонидан берилган ҳолдагина суд ҳужжати устидан апелляция тартибида шикоят бериши мумкин, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил бундан мустасно.

4. Қонунга мувофиқ, ҳал қилув қарори устидан апелляция шикояти (протести) ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан эътиборан бир ой ичида берилиши мумкин.

Суднинг соддалаштирилган иш юритиш тартибидаги, ҳуқуқий таъсир қорасини қўллаш тўғрисидаги иш бўйича ҳал қилув қарори, банкротлик тўғрисидаги ишда аризаларни, шикоятларни (илтимосномаларни) ва келишмовчиликларни кўриб чиқиш натижалари бўйича чиқарилган суднинг ажрими устидан апелляция шикояти (протести) у қабул қилингандан кейин ўн кун ичида берилади.

Судларга тушунтирилсинки, апелляция шикояти (протести) бериш муддатини қисқалаш ҳал қилув қарори қабул қилинган санадан кейинги кундан бошланади (ИПК 119-моддаси). Бунда ИПК 262-моддаси олтинчи қисмига мувофиқ, ишда иштирок этишга жалб қилинмаган, аммо ҳуқуқлари ва мажбуриятлари тўғрисида суд ҳал қилув қарори қабул қилган шахслар, шунингдек, суд мажлисининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинмаган ишда иштирок этувчи шахслар

учун апелляция шикояти (протести) бериш муддати уларга ҳал қилув қарори қабул қилинганлиги ҳақида маълум бўлган кундан эътиборан ҳисобланади.

5. ИПК 259-моддасида кўрсатилган шахслар ИПК 189-моддасига мувофиқ, қабул қилинган қўшимча ҳал қилув қарорига ҳам апелляция шикояти (протести) беришга ҳақиқидир. ИПК 189-моддаси бешинчи ва олтинчи қисмлари мазмунига кўра, қўшимча ҳал қилув қарори устидан апелляция шикояти (протести) бериш муддати ҳам асосий ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан ҳисобланади.

6. Апелляция шикояти (протести) ҳал қилув қарорини қабул қилган суд орқали берилади ва ушбу суд шикоятни (протестни) у келиб тушган кундан эътиборан беш кунлик муддатда апелляция инстанцияси судига иш билан бирга юбориши шарт. Ушбу муддат ўтганидан кейин келиб тушган шикоят билан боғлиқ қўшимча ҳужжатлар, бошқа шахсларнинг апелляция шикоятлари ҳам апелляция инстанцияси судига юборилади.

Агар апелляция шикояти (протести) ҳал қилув қарорини қабул қилган судни четлаб ўтган ҳолда юборилган бўлса, у апелляция инстанцияси суди томонидан шикоятни (протестни) берган шахсга қайтарилади. Суд ажримда шикоят (протест) ҳал қилув қарорини қабул қилган суд орқали берилиши лозимлиги кўрсатилиши керак.

Биринчи инстанция суди апелляция шикоятини (протестини) иш юритишга қабул қилиниши рад этиш ёки уни қайтариш масаласини ҳал этишга ҳақиқ эмас.

Агар апелляция шикояти (протести) ҳал қилув қарорини тушунтириш, хатоларни, ҳарфий хатоларни ва ҳисоб-китобдаги янглишишларни тузатиш, қўшимча ҳал қилув қарори қабул қилиш тўғрисидаги ариза бўйича биринчи инстанция суди мажлиси тайинлангандан кейин келиб тушса, суд бундай ариза бўйича иш юритишнинг ИПК 101-моддаси 1-бандига кўра, тўхтатиб қўяди, ишни эса шикоят (протест) билан бирга апелляция инстанцияси судига юборилади.

7. ИПК 262-моддаси учинчи қисмига кўра, апелляция шикоятини (протестини) бериш муддати ўтказиб юборилган тақдирда, у шикоят (протест) берган шахснинг илтимосномасига кўра, апелляция инстанцияси суди томонидан тикланиши мумкин. Илтимосномада муддат ўтказиб юборилишининг сабаблари кўрсатилиши лозим. Бунда судга шикоят (протест) билан ўз вақтида муносабат қилишга объектив равишда тўқинлик қилган ҳолатлар узрли сабаблар деб ҳисобланиши мумкин.

ИПК 262-моддаси учинчи қисмида белгиланган икки ойлик муддат ўтказиб юборилгандан кейин бериладиган апелляция шикоятини (протестини) ўтказиб юборилган муддатини тиклаш ҳақидаги илтимоснома рад этилиши, муддат бузилиб берилган апелляция шикоятини (протестини) қабул қилиш эса, рад этилиши лозим (ИПК 268-моддаси биринчи қисми 4-банди). Ўтказиб юборилган муддатни тиклаш тўғрисида илтимоснома мавжуд бўлмаганда ҳам шикоятни (протестни) қабул қилиш шу асослар бўйича рад этилади.

Агар апелляция шикояти (протести) қонунда белгиланган муддат ўтганидан кейин берилган ва у апелляция инстанцияси суди томонидан хатога йўл қўйилиб қабул қилинган бўлса, апелляция шикояти бўйича иш юритиш ИПК 273-моддаси биринчи қисми 1-бандига кўра, тугатилади.

8. Апелляция шикоятини (протестини) бериш муддатини тиклаш ҳақидаги масала ишда иштирок этувчи шахслар хабардор қилинмасдан, апелляция инстанцияси суди судьяси томонидан яқка тартибда кўриб чиқилади.

9. Апелляция шикоятининг (протестининг) мазмуни ИПК 263-моддаси талабларига мувофиқ бўлиши керак. Вакил томонидан имзоланган шикоятга унинг суд ҳужжати устидан шикоят қилиш ваколатларини тасдиқловчи ишончнома ёки бошқа ҳужжат илова қилинади.

Шикоятни имзолашда факсимилдан фойдаланишга йўл қўйилмайди, қонун ҳужжатларида белгиланган ҳоллар бундан мустасно.

Агар шикоятни қабул қилишда судьяда шикоятни имзолаган шахсда таъсис ҳужжатларига мувофиқ уни имзолаш ҳуқуқи мавжудлиги борасида шубҳа туғилса, судья апел-

ляция шикоятини иш юритишга қабул қилади ва аризаачига унинг шикоятни имзолашга ваколатини тасдиқловчи далилларни тақдим этишни таклиф қилади. Шикоятни имзолаш ваколатини тасдиқловчи далил тақдим этилмаганда, апелляция инстанцияси суди шикоятни ИПК 272-моддаси биринчи қисмига асосан кўрмасдан қолдиради.

10. Судлар шуни назарда тутиши лозимки, апелляция шикоятига давлат бож ва почта харажатлари тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатларнинг асли илова қилиниши керак, тўлов электрон тарзда амалга оширилган ҳоллар бундан мустасно.

Шикоятга (протестга), шунингдек, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга апелляция шикояти (протести) ва унга илова қилинган ҳужжатларнинг кўчирма нусхалари юборилганлиги ёки топширилганлигини тасдиқловчи ҳужжат ҳам илова қилиниши керак.

Даъво аризасини қайтариш ёки даъво аризасини қабул қилиниши рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан берилган апелляция шикоятига (протестига) даъво аризаси, прокурор иштирокида эса, тарғаб муносабатининг кўчирма нусхаси илова қилиниши керак.

Қайд этилган талабларга риоя этмаслик шикоятни ИПК 269-моддаси биринчи қисми 1, 2 ва 3-бандларига, протести эса ИПК 269-моддаси биринчи қисми 1 ва 2-бандларига асосан қайтариш учун асос бўлади.

11. Судлар шуни эътиборга олиши керакки, ИПК 269-моддаси биринчи қисмида назарда тутилган апелляция шикоятини (протестини) қайтариш асосларининг рўйхати тугал бўлиб, кенгайтирилган тарзда талқин қилинишига йўл қўйилмайди.

12. Апелляция шикоятини (протестини) апелляция инстанцияси суди иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги ажримда апелляция инстанцияси суди мажлисини ўтказиш вақти ва жойи кўрсатилади.

Ажримнинг кўчирма нусхаси шикоятни (протестни) берган шахсга, шунингдек, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларга юборилади.

13. Судларга тушунтирилсинки, давлат органлари ва бошқа шахсларнинг апелляция шикоятини қабул қилиш, агар улар томонидан судга даъво тақдим этилмасдан берилган бўлса, ИПК 268-моддаси биринчи қисми 1-бандига асосан рад этилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил бундан мустасно.

Тадбиркорлик субъектлари ўртасида юзага келган низо, шунингдек, тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлмаган низо юзасидан қабул қилинган суд ҳужжати устидан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил бундан мустасно.

14. Апелляция тартибида шикоят қилиниши (протест берилиши) мумкин бўлмаган суд ҳужжати устидан берилган апелляция шикоятини (протестини) қабул қилиш ИПК 268-моддаси биринчи қисми 2-бандига асосан рад этилади.

Қонунга кўра, биринчи инстанция судининг қуйидаги:

ишни ёпиқ суд мажлисида муҳокама қилиш (ИПК 11-моддаси); судья, прокурор, эксперт, мутахассис, суд мажлиси котиби, таржимонни рад қилиш ва ўзини ўзи рад қилиш тўғрисидаги масалани кўриш натижалари (ИПК 23-моддаси); ишни бошқа иқтисодий судга тегишлилиги бўйича ўтказиш (ИПК 39-моддаси);

бошқа жавобгарни ишда иштирок этишга жалб этиш ёки жалб этишни рад қилиш (ИПК 44-моддаси); ишга дахлдор бўлмаган жавобгарни алмаштириш (ИПК 45-моддаси); ишда иштирок этишга учинчи шахсларни жалб қилиш (ИПК 47, 48-моддалари); мутахассисни суд мажлисида иштирок этиш учун жалб қилиш (ИПК 57-моддаси);

далилларни талаб қилиб олиш ва уларни турган жойида қўздан кечирish (ИПК 69, 70-моддалари); ашёвий далилларни қайтариш (ИПК 79-моддаси); экспертиза тайинлаш ёки экспертиза тайинлаш ҳақидаги илтимосномани қаноатлантириши рад этиш (ИПК 80-моддаси); суд топшириғи (ИПК 91-моддаси);

суд топшириғининг ижроси (ИПК 92-моддаси);

иш юритишни тиклаш (ИПК 106-моддаси);

процессуал муддатларни тиклаш (ИПК 123-моддаси);

процессуал муддатни узайтириш ёки узайтиришни рад этиш (ИПК 124-модда);

келишув битимини тасдиқлашни рад этиш (ИПК 134-моддаси);

суд буйруғини бекор қилиш (ИПК 147-моддаси);

даъво аризасини иш юритишга қабул қилиш ва иш қўзғатиш (ИПК 153-моддаси);

даъвонинг асосини ёки предметини ўзгартириши, даъво талаблари миқдорини кўпайтириши ёки камайтириши, даъвогарнинг даъводан тўлиқ ёки қисман воз кечишини қабул қилиш ёхуд қабул қилишни рад этиш (ИПК 157-моддаси);

ишларни бирлаштириш (ИПК 158-моддаси);

талабларнинг бир қисмини алоҳида иш юритишга ажратиш (ИПК 159-моддаси);

қарши даъво ни қабул қилиш (ИПК 161-моддаси);

ишни суд муҳокамасига тайёрлаш (ИПК 162-моддаси);

ишда иштирок этувчи шахсларнинг аризалари ва илтимосномаларини ҳал этиш (ИПК 169-моддаси);

суд муҳокамасини кейинга қолдириш (ИПК 171-моддаси);

қўшимча ҳал қилув қарорини қабул қилиниши рад этиш (ИПК 189-моддаси);

қонуний кучга кирган суд ҳужжатини янги очилган ҳолатлар бўйича қайта кўриш тўғрисидаги аризани иш юритишга қабул қилиш (ИПК 330-моддаси) ҳақидаги ажримлари устидан апелляция тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин эмас.

Қонунга кўра, биринчи инстанция судининг суд буйруғи (ИПК 143-моддаси) ва ижро варақаси (ИПК 336-моддаси) устидан ҳам апелляция тартибида шикоят қилиниши (протест келтирилиши) мумкин эмас.

Судларнинг эътибори шунга қаратилсинки, банкротлик тўғрисидаги иш бўйича тузилган келишув битимини тасдиқлашни рад этиш тўғрисидаги ажрим устидан апелляция тартибида шикоят берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

15. Апелляция шикоятини (протестини) бериш муддати ўтказиб юборилганлиги сабабли шикоятни (протестни) қабул қилиниши рад этиш ҳақидаги ажримда рад этиш асослари кўрсатилиши керак (ИПК 268-моддаси биринчи қисми 4-банди).

Ажримнинг ҳулоса қисмида шикоятни беришда тўланган давлат божининг қайтарилиши кўрсатилади.

16. Судларга тушунтирилсинки, апелляция шикоятда (протестда) уни имзолаган шахснинг фамилияси кўрсатилиб, исми ёки исми ва отаси исмининг кўрсатилмаганлиги шикоятни (протестни) ИПК 269-моддаси биринчи қисми 1-бандига асосан қайтариш учун асос бўлмайди.

Апелляция шикояти (протести) электрон рақамли имзо билан тасдиқланиши мумкин. Бунда судлар шуни эътиборга олиши керакки, электрон рақамли имзонинг ҳақиқийлиги Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ахборот тизимида тасдиқланган бўлиши лозим, акс ҳолда у имзоланмаган ҳисобланади.

17. Апелляция шикоятини (протестини) қайтариш учун бир неча асослар мавжуд бўлганда, суд ажримда ушбу асосларнинг ҳар бири, шунингдек, улар бартараф этилгач, судга умумий тартибда шикоят (протест) билан қайтадан муносабат қилиш ҳуқуқи кўрсатилиши керак.

18. Судларга тушунтирилсинки, апелляция шикояти (протести) юзасидан ИПК 270-моддаси биринчи қисмида белгиланган муддат ўтганидан кейин, аммо апелляция шикоятини (протести) бўйича қарор қабул қилинганга қадар келиб тушган ёзма фикр суд томонидан қабул қилиниши ва унга тегишли баҳо берилиши лозим.

19. Апелляция шикояти билан бирга ИПК 271-моддаси биринчи қисмига мувофиқ, берилган ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туриш ҳақидаги илтимоснома апелляция шикоятини иш юритишга қабул қилиш тўғрисидаги масалани ҳал қилиш пайтида судья томонидан яқка тартибда, агар илтимоснома апелляция шикояти иш юритишга қабул қилингандан кейин берилган бўлса, ишда иштирок этувчи шахсларни хабардор қилмасдан судлов ҳайъати томонидан кўриб чиқилади.

Апелляция инстанцияси суди ҳал қилув қарорининг ижросини тўхтатиб туриш ҳақидаги масалани ҳал этишда иш ҳолатларини ва илтимосномада келтирилган вақтларни ўрганиши лозим. Агар суд аризаачининг вақтлари асослиги ҳақида ҳулосага келса, у бундай илтимосномани қаноатлантиришга ҳақиқ.

Хал қилув қарорининг ижроси апелляция инстанцияси судида иш юритиш тамомланганига қадар тўхтатиб турилиши мумкин.

20. Судлар шуни эътиборга олиши лозимки, ИПК 101-моддасида назарда тутилган ҳолларда суд иш юритишни тўхтатиб туришга мажбур.

ИПК 102-моддасида қайд этилган асослар мавжуд бўлганда, иш юритишни тўхтатиб туриш масаласи суд томонидан ишнинг муайян ҳолатларидан келиб чиқиб ҳал этилади.

ИПК 101-моддаси биринчи қисми 1-бандида белгиланган нормани қўллашда шуни назарда тутиш керакки, ушбу ишни конституциявий, фуқаролик, жиноят, маъмурий ёки иқтисодий суд ишларини юритиш тартибида кўрилатган бошқа иш ёки масала бўйича қарор қабул қилинганга қадар қўриш мумкин бўлмаганда, апелляция инстанцияси суди иш юритишни тўхтатиб туришга мажбур. Агар кўрсатилган ҳолатлар мазкур ишни кўришга тўқинлик қилмаса, иш юритишни тўхтатиб туриш мумкин эмас.

21. Судларга тушунтирилсинки, шикоятдан воз кечилганда (протест қақриб олинганда) апелляция шикояти (протести) бўйича иш юритиш тугатилади. Шу билан бирга шикоятдан воз кечилганлиги (протест қақриб олинганлиги) бошқа шахснинг апелляция шикояти кўриб чиқилишига тўқинлик қилмайди.

22. Апелляция инстанцияси судида даъвогарнинг даъводан воз кечishi қабул қилинган тақдирда, суднинг ҳал қилув қарори бекор қилинади, иш юритиш эса, ИПК 110-моддаси 6-бандига асосан тугатилади.

23. Судлар шуни эътиборга олиши лозимки, ишда тарғаб бўлган юридик шахс апелляция инстанцияси суди томонидан қарор қабул қилинганга қадар тугатилган бўлса, апелляция шикояти (протести) бўйича иш юритиш ИПК 273-моддаси биринчи қисми 6-бандига асосан тугатилади.

Агар ишни апелляция инстанцияси судида кўриш жараёнида ишда тарғаб бўлган юридик шахс биринчи инстанция суди томонидан суд ҳужжати қабул қилинганга қадар тугатилганлиги аниқланса, суд ҳужжати бекор қилинади ва иш юритиш ИПК 110-моддаси 4-бандига асосан тугатилади.

24. ИПК 273-моддаси иккинчи қисмига мувофиқ, агар апелляция шикоятда (протестда) биринчи инстанция суди томонидан кўриб чиқиш предмети бўлмаган янги талаблар билдирилган бўлса, апелляция инстанцияси суди шикоятнинг (протестнинг) бу талабларга тааллуқли қисми бўйича иш юритишни тугатади.

Бунда янги талаблар деганда, биринчи инстанция судида кўриб чиқилмаган моддий-ҳуқуқий талаблар, шунингдек, биринчи инстанция судида ишни кўришда иштирок этмаган шахсга нисбатан билдирилган талаблар тушунилади.

25. Апелляция инстанцияси суди ишни суд мажлисида ИПК 34-бобида белгиланган хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда биринчи инстанция судида ишни кўриш қоидалари бўйича кўриб чиқади.

Апелляция инстанцияси судида, хусусан, бошқа жавобгарни ишда иштирок этиш учун жалб қилиш (ИПК 44-моддаси), ишга дахлдор бўлмаган жавобгарни алмаштириш (ИПК 45-моддаси), учинчи шахсларни ишда иштирок этишга жалб қилиш (ИПК 47, 48-моддалари), даъвонинг предмети ёки асосини ўзгартириш, даъво талаблари миқдорини ўзгартириш (ИПК 157-моддаси), ишларни битта иш юритишга бирлаштириш (ИПК 158-моддаси), талабларнинг бир қисмини алоҳида иш юритишга ажратиш (ИПК 159-моддаси), қарши даъво тақдим этиш (ИПК 161-моддаси), шунингдек, қонунда фақат биринчи инстанция учун белгиланган бошқа қоидалар қўлланилмайди.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси

Пленум котиби, Олий суд судьяси

Даъвонинг предмети ёки асосини ўзгартириш, даъво талаблари миқдорини ўзгартириш тўғрисидаги аризани (ИПК 157-моддаси), шунингдек, қарши даъво аризасини (ИПК 160-моддаси) биринчи инстанция суди томонидан иш юритишга асосис қабул қилинмаганлиги ҳал қилув қарорини бекор қилиш учун асос бўлади.

26. Суд муҳокамасини ўтказиш вақти ва жойи ҳақида тегишли тарзда хабардор қилинган, шикоятни (протестни) берган шахснинг ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг апелляция инстанцияси судининг мажлисида келмаганлиги ишни уларнинг иштирокисиз кўришга тўқинлик қилмайди.

27. Судлар шуни инобатга олиши лозимки, апелляция шикояти (протести) ИПК 277-моддаси биринчи қисмида белгиланган муддатларда кўриб чиқилиши лозим.

Алоҳида ҳолларда апелляция шикоятини (протестини) кўриб чиқиш муддати ишни кўраётган судлов ҳайъати томонидан кўпи билан бир ойга узайтирилиши мумкин. Апелляция шикоятини (протестини) кўриш муддатининг узайтирилганлиги суд муҳокамасини кейинга қолдириш тўғрисидаги ажримда кўрсатилади.

ИПК 171-моддаси талабидан келиб чиқиб, фақат ушбу нормада белгиланган асослар мавжуд бўлган ҳолларда апелляция шикояти (протести) бўйича суд муҳокамаси ўн кундан кўп бўлмаган муддатга қолдирилиши мумкин. Шуни эътиборга олиш лозимки, суд муҳокамасини кейинга қолдиришар сон уч мартадан ошмаслиги лозим.

◀ (Бошланиши 1-бетда)

Мамлакатимизда Конституция ва қонунларнинг устунлиги сўзсиз тан олинади. Давлат, унинг органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмалари, фуқаролар Конституция ва қонунларга мувофиқ иш кўради.

Барча демократик давлатлар ҳуқуқий тизимида Конституциянинг устуворлиги принципи эътироф этилади. Конституциянинг устунлигини таъминлаш ҳамда жамиятда қонунийлик муҳитини яратиш инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини кафолатлашнинг ишончли гаровидир. Конституция устуворлиги принципи унинг нормаларининг тўғридан-тўғри, бевосита амал қилишини, давлат органлари, мансабдор шахслар бу нормаларни огишмай бажаришини, асосий қонун қоидалари бузилишининг олдини олиш, фуқароларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш ва айбдорларни жавобгарликка тортишни таъминлашга зарурат бор. Чунки конституциявий суд ишларини юритиш амалиётининг таҳлили фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ҳал этилиши лозим бўлган бир қатор долзарб муаммолар ҳамда ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солинишни таъминлаш масалалар мавжудлигини кўрсатмоқда.

Мамлакатимизда конституциявий назорат институтини кучайтириш, уни амалга ошириш механизмларини янада такомиллаштиришга зарурат бор. Чунки конституциявий суд ишларини юритиш амалиётининг таҳлили фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ҳал этилиши лозим бўлган бир қатор долзарб муаммолар ҳамда ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солинишни таъминлаш масалалар мавжудлигини кўрсатмоқда.

Мазкур янги қонун қабул қилинишининг мазмун-моҳияти ва аҳамияти шундаки, охириги йилларда Конституциявий суд фаолияти мамлакатимизда изчил амалга оширилаётган ислохотлар ва давлат томонидан инсон ҳуқуқлари масалаларига берилган эътибор даражасидан бироз орқада қола бошлади. Конституциявий судлов жараёнини тартибга солувчи қонун ҳам халқаро меъёрлар ва замонвий талабларга жавоб бера олмай қолди.

Янги "Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида"ги Конституциявий қонун 101 та модданан иборат бўлиб, 13 та бобдан иборат. Таққослаш учун айтилган бўлса, аввалги қонун 5 та боб, 45 та модданан иборат эди. Мазкур янги қонуннинг қабул қилиниши инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тизимида Конституциявий суднинг ролини янада оширишга хизмат қилади.

Конституциявий судга фуқаролар ва юридик шахсларнинг конституциявий ҳуқуқлари бузилгани тўғрисидаги шикоятлар бўйича муайян ишда қўлланилган қонунларнинг конституциявийлигини аниқлаш бўйича янги ваколат юклатилмоқда.

Хорижий мамлакатлар конституциявий судлари тажрибасидан келиб чиқиб, муайян ишда қўлланилган қонун билан ҳуқуқлари бузилгани юзасидан шикоят билан фуқаролар ва юридик шахслар Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқи доираси аниқ белгилаб қўйилмоқда.

Агар қонун фуқаро ёки юридик шахсининг конституциявий ҳуқуқларини бузаётган бўлса, муайян ишда қўлланилган ва ишининг судда кўриб чиқилиши тугалланган бўлса, фуқаролар ва юридик шахслар Конституциявий судга мурожаат қилиши мумкин бўлади. Ҳуқуқ тили билан айтганда, мамлакатимизда конституциявий шикоят институти жорий этилмоқда.

Конституциявий шикоят институти-

нинг жорий этилиши Конституциявий судга мурожаатларнинг кўпайиши ва иш ҳажмининг ошишига олиб келиши табиий. Шунинг учун хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, Конституциявий суд судьялари сони 9 нафар этиб белгиланди.

Янги қонун билан Конституциявий суд судьясининг ваколат муддатлари ўзгартирилди. Конституциявий суд судьясининг ваколат муддати биринчи марта сайланганида беш йил, иккинчи марта сайланганида ўн йилни

Моҳият

Конституциявий суднинг инсон ҳуқуқларини таъминлашдаги роли ва аҳамияти

ташқил этади. Шу билан бирга, айни бир шахс икки мартадан ортиқ Конституциявий суднинг судьяси этиб сайланиши мумкин эмаслиги тўғрисидаги норма сақлаб қолинмоқда.

Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлган субъектлар доираси кенгайтирилмоқда. Амалдаги қонунда 12 та субъект Конституциявий судга масала киритиш ҳуқуқига эга бўлса, янги қонун билан 15 та субъектга шундай ҳуқуқ берилмоқда. Чунончи, Конституциявий судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга субъектлар қаторига Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (омбудсман) ўринбосари — Бола ҳуқуқлари бўйича вакил, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикасининг Миллий маркази, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил киритилмоқда.

Конституциявий суд судьяларининг ташаббуси билан масала киритиш ҳуқуқи бекор бўлди. Бу, ўз навбатида, судьяларнинг Конституциявий судга кўриб чиқилаётган масалага нисбатан ҳолислигини таъминлашга хизмат қилади. Хорижий мамлакатлар тажрибасида ҳам судьялар томонидан Конституциявий судга масала киритиш амалиёти учрамайди.

Қонунда конституциявий судлов ишларини юритишнинг процессуал қоидалари батафсил тартибга солинмоқда. Конституциявий судга мурожаат қилиш, мурожаатни дастлабки кўриб чиқиш, ишни кўриб чиқиш учун қабул қилиш, Конституциявий суд

ишларини юритишнинг иштирокчилари, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, суд муҳокамаси, суд мажлиси баённомаси, процессуал муддатлар, суд чикимлари ва харажатларни қоплаш тартиби, айрим турдаги ишлар бўйича иш юритишнинг хусусиятлари каби процессуал тартиб-таомиллар белгилаб қўйилмоқда.

Шуни таъкидлаш ўринлики, бугунги кунда Конституциявий судда иш юритишнинг процессуал қоидалари Конституциявий суднинг ўзи томони-

норматив-ҳуқуқий ҳужжат ёки унинг муайян қисми ўзининг амал қилишини тугатади.

Давлат органлари Конституцияга мувофиқ эмас, деб топилган норматив-ҳуқуқий ҳужжат асосида қабул қилган ўз қарорларини бир ойдан кечиктирмай қайта кўриб чиқиши шарт.

Айтиш керакки, ушбу янги қонунни тайёрлашда Арманистон, Бельгия, Венгрия, Германия, Грузия, Жанубий Корея, Испания, Россия, Тожикистон, Туркия, Украина, Қирғизистон каби мамлакатларнинг тажрибаси ва қонун ҳужжатлари ўрганилиб, таҳлил қилинган. Хорижий мамлакатлар тажрибасини ўрганиш шуни кўрсатмоқдаки, уларнинг аксариятида Конституциявий судлар томонидан фуқаролар ҳуқуқини ҳимоя қилиш функцияларига тобора кўпроқ эътибор қаратилмоқда. Зеро, конституциявий шикоят институти, яъни қонун ёки унинг нормаси билан фуқаро ва юридик шахсларнинг конституциявий ҳуқуқлари бузилгани тўғрисида шикоят қилиш ҳуқуқи инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишда самарали восита сифатида алоҳида аҳамиятга эга.

"Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида"ги Конституциявий қонунининг қабул қилинишидан келиб чиқадиган вазифалар юзасидан шу йилнинг 30 апрел кунини Конституциявий суднинг мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси, Олий Мажлис Сенати, Адлия вазирлиги, Инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий маркази вакиллари ҳамда Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (омбудсман), Судьялар олий кенгаши раиси, Олий суд раиси, Бош прокурор, шунингдек, Конституциявий суд ҳузуридаги Илмий-маслаҳат кенгаши аъзолари, оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этиб, ҳамкорлиқни кучайтиришга қаратилган таҳлиллар, фикр-мулоҳазалар билдирдилар. Конституциявий суд мажлиси танқидий руҳда ўтиб, унда сўнги йилларда суд томонидан бажарилган ишлар бугунги кун талабларига тўлиқ жавоб бермаслиги, Конституция ва қонун устуворлигини таъминлаш орқали инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш самараларининг янада ошириш лозимлиги таъкидланди. Шунингдек, "Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида"ги Конституциявий қонунининг қабул қилиниши муносабати билан амалга оширилаётган чора-тадбирлар дастури белгилаб олинди. Конституциявий қонун нормаларини татбиқ этиш орқали Конституциявий суднинг ўрни ва ролини оширишга, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқлари таъминланишига эришиш асосий мақсад экани қайд этилди.

Таъкидлаш жоизки, "Ўзбекистон Республикасининг Конституциявий суди тўғрисида"ги Конституциявий қонуннинг янги таҳририда қабул қилиниши фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларини янада кенг ва тўлиқ кафолатлаш, мамлакатимизда конституциявий қонунийликни мустаҳкамлаш, Конституция ва қонун устуворлигини таъминлашга хизмат қилади. Бундан ташқари Конституциявий судда иш юритишнинг процессуал хусусиятларининг янги йўналишларини тартибга солиш конституциявий одил суд фаолиятини янги босқичга олиб чиқишда муҳим омил бўлади.

асосга таянган суд жиноят ишлари бўйича Бухоро вилояти судининг 2012 йил 15 августдаги ҳукмининг марҳум Лутфулла Карабековга оид қисмини бекор қилиб, уни айбсиз деб топди ва оқлади. Албатта, бунинг натижасида марҳумнинг руҳи шод бўлган шубҳасиз.

Дарвоқе, унинг ўғли Санжар Карабеков ва қизи Феруза Мирўқтамова ота касбини танлашган.

— Отамнинг оқланиши онам, ўзим ва 3 нафар синглим, қариндош-уруғ, ёру дўстларини беҳад қувонтирди. Адолат тантанаси кўнгилдаги губорларни ювиб юборди, — дейди Санжар Карабеков миннатдорлик билан.

Ҳақиқатдан ҳам, жамиятга ижтимоий адолатнинг тикланиши одамлар тақдирида муҳим аҳамиятга эга. У барқарор бўлган жойда ёруғ келажакка ишонч мустаҳкам бўлади.

Суҳандиёр РҶЗИЕВ,
Бухоро вилояти суди раиси ўринбосари

Ажаб савдолар

Сирли гаров

ёхуд бир миллиард сўмлик кредитнинг таъминотсиз қолишига ким айбдор?

Ҳозирги пайтда иқтисодий судлар томонидан тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи органлар, шунингдек, банклар ўртасидаги низолар бўйича ишларни кўриб чиқишда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ ҳолда юзага келадиган барча бартараф этиб бўлмайдиган зиддият ва ноаниқликларни тадбиркорлар фойдасига талқин этиш, шартномаларни тузишда қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйилгани аниқланган ҳолларда айбдор шахсларга нисбатан суд таъсир чораларини қўллашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, кейинги пайтларда иқтисодий судларда кўриб чиқилаётган ишларнинг аксарияти қисми кредит муносабатлари билан боғлиқ низолардан иборат. Бунинг сабаби турлича бўлиб, кредитнинг ўз вақтида қайтарилмаётгани, шартнома шартлари жиддий равишда бузилаётгани, айрим ҳолларда кредитнинг шахсий манфаат йўлида ишлатиб юборилгани, бунинг ортидан очикдан-очик фирибгарлик ва суиистеъмолчиликка йўл қўйилгани шулар жумласидандир.

Қарши туманида жойлашган "Исломбек боғчаси" нодавлат мактабгача таълим муассасиси (НМТМ) судга мурожаат этиб, "Халқ банки"нинг Нишон тумани филиали ва "Фарангиз ақфа сервис" хусусий корхонасига нисбатан ипотека шартномасини ҳақиқий эмас, деб топишни сўраган.

Ҳақли савол туғилади: "Исломбек боғчаси" НМТМ нега ипотека шартномасини ҳақиқий эмас, деб топишни даъво қилди?

Суд муҳокамасида маълум бўлишича, Қарши тумани ҳокимининг 2018 йил 9 мартдаги қарорига асосан "Исломбек боғчаси" НМТМга Мирмирон қишлоғи ҳудудиде нодавлат мактабгача таълим муассасаси биносини қуриш учун 10 сотих ер майдони ажратилган. Ушбу қарорда замонавий таълим муассасаси биносига ажратилган ер майдонида 50 йил давомида бошқа фаолияти туви билан шугулланмаслик, таълим муассасаси биносига ажратилган ер майдонида 50 йил муддатга тузилмадан давлат-хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун кредит ажратилиши белгиланган.

Қарор асосида ажратилган ер майдонида нодавлат мактабгача таълим муассасаси биносига барпо этилиб, 2019 йил 18 августда унга Ер тузиш ва қўчмас мулк кадастри давлат корхонаси Қарши филиали томонидан кадастр ҳужжатлари расмийлаштирилган.

Бундан ташқари 2018 йил 17 июлда Мактабгача таълим вазирлиги, Қашқадарё вилояти ҳокимлиги ва таълим муассасаси ўртасида "Мактабгача таълим соҳасида давлат-хусусий шерикчилик тўғрисида" 30 йил муддатга уч томонлама битим имзоланган.

2020 йил 10 февралда "Халқ банки"нинг Нишон тумани филиали ҳамда "Фарангиз ақфа сервис" масъуляти чекланган жамияти ўртасида бир миллиард сўмлик кредит ажратиш ҳақида шартнома тўғрисидаги битим имзоланган.

Кредит таъминоти сифатида "Исломбек боғчаси" НМТМга тегишли бўлган бино гаровга қўйилган. Бир қарада ҳаммаси жойидадек туюлади. Лекин аслида кредит ва ипотека шартномаларини расмийлаштириш жараёнида давлат-хусусий шерикчилик тўғрисидаги битим тақдим қилинмагани тадбиркорлар, нотариус ва банк мутасаддиларининг ҳолислигини шубҳа остига қўяди. Чунки нотариус эгалик ҳуқуқи бўлмаган мулкни гаровга қўйиш ҳақидаги ипотека шартномасини тузишда мулкни тасарруф этиш ва гаровга қўйиш таққиланганини текширмаган бўлса, банк мутасаддилари гаровга қўйиш мумкин бўлмаган мулкни гаров сифатида таъминот учун олиб, катта миқдорда кредит маб-

лағи ажратиб берган.

Суднинг бундай ҳулосасига келишига асос шуки, "Давлат-хусусий шерикчилик тўғрисида"ги қонуннинг 33-моддасида давлат-хусусий шерикчилик тўғрисидаги битим давлат-хусусий шерикчилик лойиҳаси доирасида лойиҳалаштирилган, барпо этилган, молиялаштирилган, реконструкция қилинган, фойдаланилаётган ва хизмат кўрсатилаётган давлат-хусусий шерикчилик объектига бўлган мулк ҳуқуқларини давлат шериги ёки Ўзбекистон Республикасининг давлат активларини бошқариш организи, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорларига мувофиқ хусусий шерикча ўтказиш тартиблари белгиланган.

Хусусан, қонунда давлат-хусусий шерикчилик тўғрисидаги битимда давлат-хусусий шерикчилик объектига бўлган мулк ҳуқуқларини ўтказиш пайти, давлат-хусусий шерикчилик объекти фойдаланишга топширилган пайт, давлат-хусусий шерикчилик тўғрисидаги битимнинг амал қилиш муддати тугалланган пайт, давлат-хусусий шерикчилик тўғрисидаги битимда белгиланган вақт кўрсатилиши лозимлиги назарда тутилган.

Низо бўйича иш учун муҳим аҳамиятга эга ҳолатлардан яна бири шуки, Мактабгача таълим вазирлиги, "Исломбек боғчаси" НМТМ (хусусий шерик) ва Қашқадарё вилояти ҳокимлиги ўртасида "Мактабгача таълим соҳасида давлат-хусусий шерикчилик тўғрисида" уч томонлама битим тузилган бўлиб, унда давлат томонидан хусусий шерикча давлат-хусусий шерикчилик лойиҳасини амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инфратузилма объекти битим амал қилиш даври (30 йил)га текин фойдаланиш ҳуқуқи асосида берилиши, битимнинг амал қилиш муддати тугагандан кейин битимни ижро этиш жараёнида ташқил этилган инвестиция объекти хусусий шерикчилик тўғрисидаги келишув асосида лойиҳани амалга ошириш учун инф

Мамлакатимиз суд-ҳуқуқ тизимида фидокорона меҳнати, билим ва тажрибасини соҳа ривожига бахшида этган инсонлар кўпчилиги. Ана шундай инсонлар сирасига бу йил табарруқ этмиш ёшни қарши олган Каримжон Саидов ҳам қиради.

Эҳтиром

Ибратли умр

Суд тизимидаги меҳнат фаолиятини 1984 йилда Сирғали тумани суди судьяси сифатида бошлаган Каримжон Саидов узок йиллар самарали меҳнат қилиб, кўплаб шогирдлар еттиштирди.

идов нафақат ҳуқуқ ва суд амалиётида, балки қонун ижодкорлиги жараёнида ҳам фаол иштирок этган. У қонун ва кодекслар лойиҳаларини ишлаб чиқиш комиссиясининг аъзоси сифатида ҳозирда амалда бўлган Фуқаролик, Фуқаролик процессуал ва Оила кодекслари, "Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги тўғрисида"ги қонунни яратишга катта ҳисса қўшди.

Бундан ташқари Каримжон Саидов мамлакатимиз ва хорижда ўтказилган кўплаб халқаро анжуманларда иштирок этиб, амалиётда учраётган муаммо ва масалалар бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдириган. У ўз вақтида юксак эътироф билан таъкидлаш мумкин, деган умид билан кечаларни бедор ўтказиши жоиз. Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам мусулмонларга қулайлик бўлиши учун охириги ўн кун, унинг ичида унинг ичидан тоқ кечаларни тайин қилганлар.

Аксар уламолар "Қадр" сурасини тафсир қилиб, қуёш нурларини ҳам тўсиб қўяди. 5. Қадр кечасида ёмғир-қор ёғмайди, ёғса ҳам ўта майин ва ёқимли бўлади. Шўр сувлар чўчүк бўлади. 6. Дарахлар ўз шохларини ерга эгилтириб туради. 7. Ўша кун шайтонлар чиқишига йўл қўйилмайди.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Каримжон Саидов

Рамазон ойига муборак бир кеча борки, Аллоҳ таоло ўз каломига унинг миғ ойдан ҳам афзал экани ҳақида марҳамат қилган. Ким ўша кечани ибодат билан ўтказса, бошқа пайтда миғ ой ибодат қилгандан кўп савобга эришади. Бу — Қадр кечасидир.

Уни қайси кунлардан излаш керак?

"Лайлатул-қадр" сўзининг маъноси "белгилаш, ўлчаш кечаси" бўлиб, йил давомида турли амал, ҳукм, ризқ, тақдир белгиладиган кеча деган маънони билдиради. Қадр кечаси Рамазон ойининг сўнгги ўн кунлигида яширинган, уни ўша кунларнинг тоқ кунларидан излаган афзал дейилади.

Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам "Қадр кечаси Рамазоннинг охириги ўн кунлигидадир. Ким унда имон билан Аллоҳ розилиги учун ибодат қилса, албатта, Аллоҳ аввалгио кейинги гуноҳларини кечиради. У тоқ кечада бўлади. Тўққизинчи ёки еттинчи ёки бешинчи ёки учинчи ёки охириги кеча қадр кечасидир", дедилар" (Имом Аҳмад ривояти).

Қадр кечасининг яширинлигидаги ҳикмат шуки, инсонлар Рамазон кечаларини гафлатда ўтказиб юбормаслиги, аксинча, "бугун Қадр кечаси бўлиши мумкин", деган умид билан кечаларни бедор ўтказиши жоиз. Расулulloх соллаллоху алайҳи васаллам мусулмонларга қулайлик бўлиши учун охириги ўн кун, унинг ичида унинг ичидан тоқ кечаларни тайин қилганлар.

Аксар уламолар "Қадр" сурасини тафсир қилиб, қуёш нурларини ҳам тўсиб қўяди. 5. Қадр кечасида ёмғир-қор ёғмайди, ёғса ҳам ўта майин ва ёқимли бўлади. Шўр сувлар чўчүк бўлади. 6. Дарахлар ўз шохларини ерга эгилтириб туради. 7. Ўша кун шайтонлар чиқишига йўл қўйилмайди.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Каримжон Саидов

Қадрият

Рамазон фазилатлари

Қадр кечаси Рамазон ойининг 27-кечаси эканини таъкидлаган. Чунки бу сурада тўққизта ҳарфдан иборат бўлган "лайлатул-қадр" сўзи уч марта такрорланган. Улар жамланса, 27 га тенг бўлади. Қолаверса, "Қадр" сураси ҳам 30 та сўздан иборат бўлиб, уларнинг 27-си "у кеча" сўзидир. Демак, Рамазон ойинининг 27-кечаси Қадр кечасидир.

У қандай фазилатларга эга?

У минг ойдан яхшироқ кечадир, дейилади. Агар бу ҳисоб-кўриб қилиб қўриб, тахминан, 83,3 йилга тўғри келади. Мана шу кечада қилинадиган ибодатлар, зикрлар, савоблар тасбеҳлар, дуолар ана шундай вақт неглигини қамраб олади. Бу шу муборак кечада қилинган ибодатлар шунча йил давомида бажарилган ибодатлар билан афзал, деганидир. Қолаверса, бу кеча омонлик ва барокот кечаси бўлиб, унда бандани бир йиллик ҳисоб-кўриб ер юзига туширилади. Бу кечада банд бедор бўлиб, Аллоҳга муҳлис ҳолатида, яъни ихлос ила дуо қилса, гуноҳлари мағфирати, инки дуо саодати, ўзининг эҳтиёжлари ҳақида сўралса, ижобат бўлади.

"Лайлатул Қадр"нинг аломатлари

Ушбу муборак кечанинг етти аломати бўлиб, улар қуйидагиларда намоён бўлади:

1. Қадр кечасида соқинлик ҳукм суради. Атроф мусаффо, ёруғ, худди сукунатга ўралган ёғдули ой чарақлаб тургандек бўлади.

2. Осмондаги юлдузлар ўнмади, бошқа жисملар қалтиш ҳаракат қилмайди. Касалликлар пайдо бўлмайди.

3. Хаво муътадил бўлади, жуда иссиқ ҳам, жуда совуқ ҳам бўлмайди.

4. Эрталаб қуёш қизариб, тоғорага ўхшаш, ёғдуси жуда заиф бўлиб, уфқдан бош кўради. Чунки ўша кун ва кунда кўп фаришталар ерга тушиб-чиқиб туриши оқибатида

Мамлакатимизда меҳнат муносабатларини тартибга солиш ва меҳнатни муҳофаза қилишнинг мустақкам қонунчилик базаси яратилган. Хусусан, Меҳнат кодекси, "Аҳоли бандлиги тўғрисида", "Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида"ги қонунлар шулар сирасидан.

Сабоқ

Фожианинг туб сабаби

Ёхуд меҳнат муҳофазаси соҳасида аҳвол қандий?

Бу қонун ҳужжатлари меҳнат бозоридидаги долзарб муаммоларнинг ечимини топишда муҳим ҳуқуқий асос вазифасини ўтамоқда.

Афсуски, меҳнатни муҳофаза қилиш қондаларига ҳар доим ҳам қатъий амал қилинмаётгани турли кўнгилсизликлар, оғир оқибатларга олиб келмоқда.

Мисол учун айтадиган бўлсак, "Navoiy Hamkor Beton" маъсуляти чекланган жамияти раҳбари Толиб Абдиев (исм-шарифлар ўзгартirilgan) темир-бетон маҳсулотларини ишлаб чиқариш билан шуғулланган.

Ўтган йилнинг 17 октябр кун корхонада кўнгилсиз воқеа рўй беради. Юк кўтариш кранидида осилиб турган бетон плити беҳосдан шу ерда шиллаётган О.Бегимқуловнинг бошига тегиб кетади.

Оғир жараҳат олган О.Бегимқуловни зудлик билан шифохонага олиб боришса-да, шифокорларнинг ҳаётини сақлаб қолишолмайди.

Хўш, ушбу фожа рўй бермаслиги мумкинмиди?

Албатта. Лекин Толиб Абдиев амалдаги "Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида"ги қонун талабларига риоя этмаган. Хусусан, у ишчиларни буйруқ асосида ишга қабул қилмаган. Фақат оғзаки келишув асосида ишлаган ишчилар меҳнат жараёнида шахсий ҳимоя воситалари, махсус кийим-кечалар билан таъминланмаган.

Бундан ташқари ишчилар меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ўқитилмаган, бу борадаги билимлари синовдан ўтказилмасдан туриб, ишлашига рухсат берилган. Хусусан, юк кўтарувчи крани бошқарувчи, унга юкларни илдирувчи ва туширувчи ишчилар ўқув тайёрлигидан ўтказилмагани фожиа сабаб бўлган.

Ўтган йилнинг 31 январь кун Навоий шаҳар ободонлаштириш бошқармаси ташқи ёритиш тизимларидан фойдаланиш устакчаси электромонтёри С.Мамашуқуров иш вақтида ток уриши туфайли вафот этган.

Гувоҳларнинг кўрсатмалари, ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш баённомаси, унга илова қилган чизма ва фотожадваллар, судга оид тиббий экспертиза ҳулосаси фожианинг юз бериш сабабларини тўлиқ ойдинлаш-

тирди. Навоий вилояти Бандлик бош бошқармаси меҳнат инспекцияси давлат техник инспектори О.Келдиёровнинг суд мажлисида гувоҳлик беришича, тўққиз ойдан бун корхонада электрик вазифасида ишлаб келган С.Мамашуқуров меҳнат муҳофазаси ва техника ҳавфсизлиги бўйича йўриқнома билан таъминланмаган. Бўлим бошлиғи Ш.Турдиевнинг буйруғига кўра, симланган жамияти раҳбари Толиб Абдиев (исм-шарифлар ўзгартirilgan) темир-бетон маҳсулотларини ишлаб чиқариш билан шуғулланган.

Ўтган йилнинг 17 октябр кун корхонада кўнгилсиз воқеа рўй беради. Юк кўтариш кранидида осилиб турган бетон плити беҳосдан шу ерда шиллаётган О.Бегимқуловнинг бошига тегиб кетади.

Оғир жараҳат олган О.Бегимқуловни зудлик билан шифохонага олиб боришса-да, шифокорларнинг ҳаётини сақлаб қолишолмайди.

Хўш, ушбу фожа рўй бермаслиги мумкинмиди?

Албатта. Лекин Толиб Абдиев амалдаги "Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида"ги қонун талабларига риоя этмаган. Хусусан, у ишчиларни буйруқ асосида ишга қабул қилмаган. Фақат оғзаки келишув асосида ишлаган ишчилар меҳнат жараёнида шахсий ҳимоя воситалари, махсус кийим-кечалар билан таъминланмаган.

Бундан ташқари ишчилар меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ўқитилмаган, бу борадаги билимлари синовдан ўтказилмасдан туриб, ишлашига рухсат берилган. Хусусан, юк кўтарувчи крани бошқарувчи, унга юкларни илдирувчи ва туширувчи ишчилар ўқув тайёрлигидан ўтказилмагани фожиа сабаб бўлган.

Ўтган йилнинг 31 январь кун Навоий шаҳар ободонлаштириш бошқармаси ташқи ёритиш тизимларидан фойдаланиш устакчаси электромонтёри С.Мамашуқуров иш вақтида ток уриши туфайли вафот этган.

Гувоҳларнинг кўрсатмалари, ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш баённомаси, унга илова қилган чизма ва фотожадваллар, судга оид тиббий экспертиза ҳулосаси фожианинг юз бериш сабабларини тўлиқ ойдинлаш-

тирди. Навоий вилояти Бандлик бош бошқармаси меҳнат инспекцияси давлат техник инспектори О.Келдиёровнинг суд мажлисида гувоҳлик беришича, тўққиз ойдан бун корхонада электрик вазифасида ишлаб келган С.Мамашуқуров меҳнат муҳофазаси ва техника ҳавфсизлиги бўйича йўриқнома билан таъминланмаган. Бўлим бошлиғи Ш.Турдиевнинг буйруғига кўра, симланган жамияти раҳбари Толиб Абдиев (исм-шарифлар ўзгартirilgan) темир-бетон маҳсулотларини ишлаб чиқариш билан шуғулланган.

Жиноят ва жазо

Тамагир инспектор пора олаётганда қўлга тушиди

Риштонлик Ойбек Раҳимжонов (исм-шарифлар ўзгартirilgan) Фарғона вилояти ички ишлар бошқармаси йўл ҳаракати ҳавфсизлиги бошқармаси видеокузатув гуруҳи кичик инспектори лавозимида ишлаётганда унга қариндошув, қўни-қўшини, таниш-билишларининг ҳаваси келарди. Афсуски, О.Раҳимжонов ўз нафсидан касбий иродасини устун қўймади. Оқибатда нафақат жиноий жавобгарликка тортилди, балки ота-онасининг ҳам юзини шувит қилди.

Гап шундаки, ўтган йил 25 июнь кун Ойбек "Фарғона-Тошлок" автомобиль йўлида ташкил этилган карантин постида хизмат қилаётган эди. Тун ярмида поста Шерали Акрамов бошқарувидаги "Cobalt" русумли, давлат рақами ечиб қўйилган автоташна яқинлашди. Табиийки, тунги пайтда юргани ҳамда давлат рақами ечиб қўйилганидан гумонга борган инспектор машинани тўхтатади. Шунда машина юкхонасида қўшни давлатдан айланма йўллар орқали олиб кирилган лампочкалар борлиги маълум бўлади. Шунда Шерали Акрамов жавобгарликдан қочиб, таниши Фазлиддин Толиповнинг автомашинасида уйига кетиб қолади.

Бундай вазиятда инспектор ноқонуний олиб кирилган товар моддий бойликларни ҳамда ҳайдовчининг воқеа жойидан кетиб қолгани хусусида тегишли баённома расмийлаштириши шарт эди. Бироқ Ойбек Раҳимжонов бунинг ўрнига транспортни жарима майдончасига олиб борган. Сўнгра жарима майдончаси қоровули Дўстмурод Ҳалимовга бу ҳақда ҳеч қандай ҳужжат тузмаслигини тайинлайди. Орадан кўп ўтмай жарима майдончасига Ш.Акрамовнинг таниши Равшанбек Мирёқубов етиб келади ва инспектордан ишни "босди-босди" қилиш-

да ёрдам сўрайди. Сўбат асносида О.Раҳимжонов ёрдам бериш ўз-ўзидан бўлмаслигини таъкидлаб, қондабузарлик учун маъмурий баённома расмийлаштирмаслик эвазига 200 АҚШ доллари миқдориди пора талаб қилади. Равшанбек унинг талабига рози бўлади. Шундан сўнг инспектор автомашинани жарима майдончасидан чиқариб юборади. Эртаси кун Р.Мирёқубов орқали Фазлиддиндан бир миллион сўм ва икки қўти лампочка олади. Орадан уч-тўрт кун ўтган, қолган 50 АҚШ долларини беришини ҳам қўстайверади. Тамагининг қилигидан жаҳли чиққан Р.Мирёқубов Фарғона вилояти ички ишлар бошқармасига ариза билан мурожаат қилиб, тамагир инспекторга нисбатан қонуний чора кўришини сўрайди. Шу кун О.Раҳимжонов Равшанбек билан учрашиб, ундан беш юз миңг сўмини олган вақтида қўлга олинади. Жиноятга жазо муқаррар. Ана шу тамойилга амал қилган жиноят ишлари бўйича Фарғона тумани суди О.Раҳимжоновни Жиноят кодексининг 210-моддаси 2-қисми "в" банди билан айбдор деб топиб, 5 йил муддатда озодликдан маҳрум этди. Фаррух АБДУРАИМОВ, жиноят ишлари бўйича Фарғона тумани суди раиси

Ишонч, садоқат, тўғрисузлик, қатъиятлик

каби фазилатлар бор жойда ёлгон, иккиозламачилик ва хушомадга ўрин қолмайди. Агар бу оляжаноб фазилатлар йўқолса, киши тубанлик сария юз тутайди.

Афсуски, бировнинг ҳақидан кўркмайдиган, меҳнатга бўйни ёр бермай, нафс қўлига айланган шахслар турли жиноятларга қўл уради. Кейинги пайтларда товламачилик орқали мўмай даромад олишга қаратилган жиноятлар тез-тез содир этилмоқда.

Шу ўринда товламачилик нима, деган савол туғилиши мумкин. Товламачилик — мулккий жиноятлардан бири бўлиб, жабрланувчи ёки уни шунинг яқин кишиларига зўрлик ишлатиш, мулкка шикаст етказиш ёки уни бунд қилиш ёхуд жабрланувчи учун сир сақлашни лозим бўлган маълумотларни ошкор қилиш билан кўрқитиш, ўзгандан мулкки ёки мулккий ҳуқуқни топшириш, мулккий манфаатлар беришни ёхуд мулккий йўсиндаги ҳаракатлар содир этишини талаб қилиш ёхуд жабрланувчининг ўз мулкки ёки мулкка бўлган ҳуқуқини беришга мажбур қиладиган шартитга солиб қўяди.

Товламачилик жинояти таъмагирлик мотиви билан содир қилинади. Товламачиликда мулк зўрлик ишлатилиб тортиб олинмайди, балки унинг эгаси томонидан ўз ихтиёри билан берилади. Қолаверса, товламачиликда жабрланувчи нисбатан қўлланиладиган дўқ-пўписа, агар жабрланувчи товламачининг талабини бажармаса, кейинчалик амалга оширилади назарда тутилади. Товламачилик учун Жиноят кодексининг 165-моддасида жиноий жавобгарлик белгиланган.

Мисол учун айтсак, Наманган шаҳрида яшовчи Фариди Абдиева (исм-шарифлар ўзгартirilgan) ўзининг жиноий шериги

Жиноятга жазо муқаррар

Дилдора Каримова билан олдин жиноий тил бириктириб, 2019 йил ноябрь ойи охирида вағла ётмаган Муниса Тўраевага 2019 йил ноябрь ойи бошида бозорда сотган тилла тақинчоқ сохта чиқиб қолгани учун Наманган шаҳар ИИБ суриштирув бошлагани, бу ишни "ёпиш" учун пул кераклигини айтиб, агарда пул бермасан, уни қаматиб юбориш билан кўрқитиб, ундан онаси Малика Садировага тегишли бўлган нархи тўққиз юз миңг сўмлик узукни товламачилик йўли билан қўлга киритган. Шундан сўнг узукни номаълум шахсга сотиб, пулни шахсий манфаатлари учун сарфлашган.

Улар шу тарзда Муниса Тўраевадан умумий нархи етти миллион сўмлик 3 донга узук ва бир жуфт сиргани товламачилик йўли билан такроран қўлга киритишди.

Нафси ҳақалак отган жиноий шериклар кейинчалик эски "синоий" асосида Муниса Тўраевадан яна 200 АҚШ доллари, ўн беш миллион етти юз миңг сўмлик тилла тақинчоқларни олишга муваффақ бўлишди.

Бу ҳолатдан кечикиб хабар топган Малика Садирова ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идорага ариза билан мурожаат қилади. Шундан сўнг Фариди Абдиева ва Дилдора Каримовага нисбатан Жиноят кодексининг 165-моддаси 2-қисми "а" ва "в" бандлари билан жиноят иши кўзгатилади. Жиноят ишлари бўйича Наманган шаҳар судида товламачилик жиноятлари қонунда белгиланган тартибда жазо тайинланди. Бундан ташқари судланувчилардан 20 миллион 669 миңг сўмлик зарарни М.Садирова фойдасига ундириш белгиланди.

Хулоса ўринда таъкидлаш лозимки, ҳаётда йўл қўйилган хатолар ўз вақтида тузатилмаса, оғир оқибатларга олиб келади. Баён этилган жиноят иши тафсилотлари бунинг яққол далилидир. Зеро, Муниса Тўраева рўй берган ҳолатни ота-онасига ўз вақтида маълум қилганида товламачилар ногорасига ўйнамаган ва оиласи ҳам моддий зарар кўрмаган бўлар эди.

Бахтиёр ТАВАККАЛОВ, жиноят ишлари бўйича Наманган шаҳар суди раиси

Куч — адолатда

МУАССИС: Ўзбекистон Республикаси Олий суди

Бош муҳаррир: Шодикул ҲАМРОЕВ

Газета 2007 йил 23 февралда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0224-рақам билан рўйхатдан ўтган.

ТАХРИР ҲАЙЪАТИ:

Козимджан КАМИЛОВ, Бахтиёр ИСАКОВ, Холмўмин ЁДГОРОВ, Зарифжон МИРЗАКУЛОВ, Заммира ЭСОНОВА, Бобомурод РАЙИМОВ, Робохон МАХМУДОВА, Халилилло ТУРАХУЖАЕВ, Икрам МУСЛИМОВ

Навбатчи муҳаррир:

Сардор ҲАМРОЕВ, Саҳифаловчи: Шерзод ХАЙРУЛЛАЕВ

Газета «Шарк» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида офсет усулида босилди. Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй. Манзиллими: Тошкент шаҳри, А. Қодирий кўчаси, 1-уй. Тел.: (0 371) 241-01-56, 239-02-54. E-mail: kuch-adolatda@mail.ru. Нашр индекси: яқна тартибда - 574, ташкилотлар учун - 575. Буюртма: Г-515 Қўроғ бичими: А-2. Ҳажми: 3 босма табоқ. Сотувда эркин нархда. Адади: 7135. 1 2 3 5 6 Топшириш вақти: 22⁰⁰. Топширилди: 23⁰⁰.